

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: **Философски**

Специалност:

Ф	Ф	С	0	4	0	1	1	3
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Социология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3	0	0	5
---	---	---	---

СОЦИОЛОГИЯ НА ВЛАСТТА

Преподавател: **Проф. П. Кабакчиева**

Асистент: **Л. Вайсова**

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Доклад/Презентация	30
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	60
Обща извънаудиторна заетост		90
ОБЩА ЗАЕТОСТ		150
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		3
ОБЩО ЕКСТ		5

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Участие в тематични дискусии в часовете	10 %
2.	Решаване на казуси	25%
3.	Текуща самостоятелна работа /контролно	25%
4.	Изпит	40%

Критерии на оценяване	
За оценка „Отличен“	Активно участие в повечето семинарни упражнения; оценки над 5,5 на казусите, самостоятелната работа, изпита. Разбира историческото многообразие на властовите отношения. Познава и критично осмисля всички основни понятия.
За оценка „Много добър“	Активно участие в половината семинарни занятия; оценки над 4,5 на казусите, самостоятелната работа, изпита. Разбира историческото многообразие на властовите отношения. Познава всички основни понятия.

За оценка „Добър“	Участие в някои семинарни занятия; оценки над 3.5 на казусите, самостоятелната работа, изпита. Познава основните понятия.
За оценка „Среден“	Присъствие на семинарни занятия; оценки 3 на казусите, самостоятелната работа, изпита. Има представа от основните понятия.

Анотация на учебната дисциплина:

Целта на курса е да покаже какви са социалните и културни механизми, които поддържат (възпроизводството на) социалния ред, както и как е възможна и от какъв тип е социалната промяна. Властта се разбира в широк смисъл, по-скоро като институционална и нормативна регулация, отколкото в тесния смисъл на господство и подчинение. Ето защо курсът може да се разглежда като общосоциологически, в духа на историческата социология и показва различни исторически форми на поддържане на социалния ред. Акцентира се и върху динамичното отношение власт-свобода в различни социо-исторически контексти.

В курса се въвежда социологическото разбиране за основни институции като тотем и табу, традиция, пазар, държава, национална държава, политически институции, както и за нормативни системи като мит, религия, право. Регулацията се разглежда преди всичко на макро ниво, микрорегулаторите не са предмет на този курс. Специално се проблематизира спецификата на съответния регулатор в съвременното / и в частност българско/ общество. Например разглеждат се регулативните функции на мита в древногръцкия полис и тези на съвременните митове, приликите и разликите между тях.

В курса се отчита, че всеки един регулатор се реконструира по различен начин в различни социологически парадигми. Затова и в лекциите, и в семинарите, на базата на представяне на поне два различни подхода, се прави опит да се обясни разликата в подхода към един и същи предмет. Така курсът се опитва да удържа едновременно различни подходи към един и същи предмет, както и историческата променливост на предмета.

Семинарните упражнения не следват плътно логиката на лекциите, техният фокус е преди всичко към модерното общество. На семинарни занятия студентите се запознават с текст, който е основен за дисциплината. Дефинират се основни понятия, които в повечето от семинарните занятия се обглеждат през различни парадигмални гледни точки. Семинарите имат за задача да създадат познавателна грамотност и социологическа чувствителност в студентите, благодарение на които те ще могат да интерпретират социологически, реални съвременни ситуации. Затова на всяко упражнение класическите текстове „прочитат“, „коментират“ действителна актуална ситуация. Семинарните занятия се стремят да покажат на студентите, че четенето на класически теоретични текстове по социология е задължително условие за упражняване на възможността да се интерпретира съвременния свет и тази интерпретация да е социологически коректна. Обвързването на класически текст и казус се стреми да се противопостави на пренебрежението на студентите към четенето на социологическата класика.

Предварителни изисквания:

За допускане до изпит се изисква 50 % посещаемост на семинарните занятия.

Очаквани резултати:

Курсът цели да възпита социологическо любопитство към историческото многообразие на властовите отношения, както и критично отношение към заварените като самоочевидни властови структури. Трябва да се познават основни понятия като: норми, нормативни системи; институции, роли; социален контрол; власт: господство, типове господство, дисциплинарна власт; традиция; мит, съвременни митове; религия; пазар; държава, национална държава; право; публична и частна сфера, политика, типове политически режими; гражданско общество и спецификата на властовите отношения в предмодерните и модерните общества. Това познание ще служи за теоретична основа за по-нататъшно изясняване на емпирични индикатори за изследване на нагласите към различни властови конфигурации.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	<p>Очертаване на проблемната област на социология на социалната регулация. Основни понятия: норми, нормативни системи, институции, социален контрол, власт, свобода.</p> <p>Тази лекция представя основните проблеми в курса и подхода, който той следва. Тук се представя скелетът на понятията, като по учебник, същевременно задавайки и възможни различни интерпретации. Въвежда се виждането на П. Бъргър и Т. Лукман за институция като реципрочна типизация на хабиутализирани действия; като то се съпоставя с подхода на новия институционализъм на Д. Норт, търсещ да обясни институционалната промяна. Представяйки курса, се обосновава тезата за исторически специфичните форми на власт.</p>	2 ч. л.
2	<p>Основни понятия/продължение/: Власт и господство. Легитимност на властта. Типове господство. Дисциплинарна власт. Хоризонтална свързаност и вертикално господство.</p> <p>В продължението на предишната лекция се представя Веберовата типология на властта - господство, авторитет, типове господство, легитимност и се съпоставя с тази на Мишел Фуко – субект и власт, пастирска и дисциплинарна власт, управление и свобода.</p> <p>Прави се разлика между хоризонталната свързаност на принципа на обмена и вертикалното господство, разчитащо на принуда.</p>	2 ч. л.
3	<p>Форми на власт в архаичните общества – тотем и табу. Хоризонталната свързаност – брачният обмен и дарът. Магията - първата зона на свобода? Възможна ли е промяна и как в архаичните общества?</p> <p>Анализират се функциите на тотема, така както са представени във Фройдовата книга «Тотем и табу» и «Елементарните форми на религиозен живот» на Е. Дюркем - тотемът като удържащ рода, негова емблема. Обсъжда се въпросът кое прави възможно действието на тотема в обществото – специфика на архаичното световъзприятие - що е анимизъм.</p> <p>Въвежда се понятието за табу, като се разглежда преди всичко табуто върху кръвосмешението – визията на Фройд и на Клод Леви Строс: свещената власт на предците и бащата /Фройд/ и брачният обмен като социална свързаност/Клод Леви Строс/. Това са протообразите на двете основни форми на социална власт – вертикалната власт, основана на подчинение и социалната свързаност по линия на обмена. Разглежда се и диференциращата и йерархизираща роля на различни други табута.</p> <p>Прав ли е Фройд, че магията е първа форма на свобода? Какви са функциите на магията. Магьостникът като фигура на промяната. Има ли сега табута – разлика и прилика с древните табута. Феновете и тотемите. Защо има толкова врачки и специалистки по черна и бяла магия сега в България?</p>	2 ч. л.
4.	<p>Първата нормативна система - митът. Културните герои. Съвременните митове.</p> <p>Възникване на идеята за мита – «митос» и «логос». Какво е мит – «единство на образ и идея», символно световъзприятие на света. Разлика анимизъм –</p>	2 ч. л.

	<p>митично светоусещане. Функции на мита - митът като създаващ космос и социален свят – налагане на нормата на реда срещу хаоса. Митът като овладяване на преход – по Виктор Търнър «Символ и ритуал».</p> <p>Диференциращата функция на мита – митологичните герои и значимите социални сфери – интерпретацията на Вебер върху древногръцката и римската митология.</p> <p>Как е възможна промяната – ролята на културните герои. Културен герой и трикстер – легитимация на екстремността на промяната чрез културния герой и на екстремността на отклонението от нормата чрез трикстера</p> <p>Има ли съвременни митове. Прилики и разлики с древните митове – древният мит като преход от природа към социалност и съвременният като натурализация на социалното /Ролан Барт – «Съвременният мит»/; древният мит като цялостна картина на света и съвременните минимитчета на рекламните – как се прави мит и как се демитологизира /Ролан Барт/.</p> <p>Политически мит и идеология – кога идеологията се превръща в мит</p> <p>Упражнения: Първо контролна работа – коментар на откъс от текст</p>	
5.	<p>Регулативните функции на религията във възгледите на Е.Дюркем и М. Вебер.</p> <p>Що е религия – Е. Дюркем и М. Вебер: религията като морална общност и като цялостна картина на света. Сплотяващата функция на религията /Дюркем/ и религията като структурираща и променяща света, ролята на пророка /Вебер/. Защо социологията на религията на Е. Дюркем и М. Вебер са различни – значението на изследователския предмет: религията, видяна през елементарните форми на религиозен живот и религията, видяна през протестантската етика и духа на капитализма. Методът – разбиране на религията като религиозна сила /Дюркем/, отчужденото хладно разбиране на религията – Вебер.</p>	2 ч. л.
6.	<p>Религия и манталитет. Християнството и преходът към модерно общество. Православие и либерализъм.</p> <p>Типове религиозност: магическа, култова, религия на закона, етически «религии на спасението» – по Вебер. Защо селяните са езичници? Какви са социалните предпоставки за възникване на големите религии?</p> <p>Западното християнство и европейска културна идентичност.</p> <p>„Протестантската етика и духът на капитализма”. М. Вебер и С. Хънтингтън - протестанство, православие и ценностите на модерността. Наистина ли православните не са модерни?</p>	2 ч. л.
7.	<p>Регулаторите в традиционните общества. Обичаят и традицията.</p> <p>Тази лекция е заключителна за този раздел. В нея се обобщават характеристиките на домодерните общества и особеностите на структуриране на регулаторите в тях. Обръща се специално внимание на обичая и традицията като регулатори, като крепящи статуквото такова каквото е било. Изяснява се спецификата на промяната като персонифицирана роля.</p>	2 ч. л.
8.	<p>Появата на модерното общество като нов тип органична социална свързаност и нов тип оразличаване – ролята на пазара. Пазар и културен код. Самогенерализиращата се промяна.</p> <p>Социално исторически предпоставки за възникването на пазара. Пазар и частна собственост. Пазарът като културен код – как пазарът изисква свобода на индивида, равенство пред закона и гарантиране на основни права, обща законова рамка. Пазар, конкуренция, предприемчивост, иновация.</p> <p>Пазар и рационалност – «невидимата ръка на пазара» /А. Смит/ и пазарът като</p>	2 ч. л.

	<p>спонтанен обществен ред /Хайек/. Противоречат ли тези виждания на идеята за калкулативната рационалност /Вебер/? Пазарът като макрорегулатор и ефектите на пазара върху личността. Пазарът като генериращ промяна. Пазарът и възникването на нов тип общество – „органичната солидарност” /Дюркем/ и социалното /Х. Арент/. Свързва или отчуждава пазарът?</p>	
9.	<p>Обособяване на микро и макро равнища на регулация в модерното общество. Възникване на публичната, частната и интимната сфера. Генезис на националната държава.</p> <p>Следвайки Хабермасовия анализ в „Структурните изменения на публичността”, в лекцията се проследява трансформацията на феодалните монархии в модерни национални държави. Разглежда се как появата на международната търговия води до процес на национализиране на градското стопанство, който консолидира модерната държава като стъпила върху стабилен териториален суверенитет. Тезата е, че възникването на „икономиката-свят” /Бродел, Уолърстейн/ е неразривно свързана с появата на модерната национална държава.</p> <p>От друга страна се разглежда процесът на появата на публичната релевантност на частните интереси като предпоставка за появата на гражданско общество. Въвеждат се понятията представителна публичност и буржоазна публичност с двата ѝ модуса – политическа и литературна публичност. Дава се определение на гражданско общество, като набор от граждански прояви и сдружения – прояви на критическа политическа публичност; и гарантиране на основните човешки права. Показват се социалните предпоставки, правещи възможно възникването на гражданското общество.</p>	2 ч. л.
10.	<p>Конструирането на нацията като „въобразена общност”. Национални държави и империи.</p> <p>Лекцията разглежда процеса на създаването на нацията и ролята на културните институции /изобретяването на национален език, национална история, национална образователна система/ за формиране на «въобразената общност» на нацията /Б. Андерсън/; както и ролята на хомогенизираната икономическа територия. Кои са основните характеристики на националната идентичност. На тази база се разглежда разликата между имперската власт и властта в националната държава.</p>	2 ч. л.
11.	<p>Правото като модерен регулатор.</p> <p>Право и закон. Първите законови норми. Какъв тип общество и какви характеристики на правораздаването стоят зад Кодекса на Хамураби? Възникването на модерното право. Как пазарът повлиява върху правовите норми. Идеята за културния универсализъм и правовия ред. Как и от кого се прави правото?</p> <p>Модерни правни системи - английското прецедентно /общо/ право и романо-немската юридическа система. /Не/ефективността на правната регулация в модерна България.</p>	2 ч. л.
12.	<p>Модерната политика като регулатор. Специфика на гражданското общество. Типове демокрация.</p> <p>Разглежда се спецификата на модерната политика като противоположна на античното Аристотелево разбиране за политика. Модерната политика се полага като противоборство на различни групови интереси, намиращи израз в политически партии и граждански сдружения. Специфика на</p>	2 ч. л.

	парламентарната демокрация като партийна демокрация. Исторически контекст на възникване на критиката на парламентарната демокрация от страна на елитаристките теоретици на демокрацията – Парето, Михелс, Милс. Какво значи патронажно-клиентелистки отношения и как те се отнасят към парламентарната демокрация. Демокрация на участието и делиберативна демокрация.	
13.	Как да мислим властовите отношения в постиндустриалните/постмодерни/информационни общества? Какво означава постиндустриално, постмодерно, информационно общество – основни характеристики. Рисковото общество/У. Бек/, какво означава овладяване на риска и несигурността. Преход от институции към мрежи – Лиотар, Кастелс. Необходимо ли е преосмисляне на основни социологически понятия	2 ч. л.
14.	Глобализацията и предизвикателствата пред националната държава. Интернационализация и глобализация /през Уолърстейн, Ролан Робъртсън, З.Бауман/. Какво означава нов световен ред? Транснационални компании и транснационални структури.Как националната държава се справя с предизвикателствата? Има ли тенденции към децентрализация; що е децентрализация. Новата поява на локалното; глокалното. Възможна ли е демокрацията на участието.	2 ч. л.
15.	Четвъртата власт – медиите. Новите медии. ИНТЕРНЕТ и демокрация. Разглежда се ролята на медиите в съвременното общество – дали формират мнение или изразяват множество мнения на базата на статията на У. Еко „За една семиотична партизанска война”. Поставя се въпросът за регулацията на Интернет като предизвикателство пред «обикновената» регулация. Интернет – място за съпротива – хакерската нова революция; или място за контрол. Нови медии и социални мрежи – новото съотношение частно –публично. Виртуалното гражданско общество. Демокрация и ИНТЕРНЕТ	2 ч. л.

№	Семинарни занятия	Хорариум
1.	Макс Вебер – проблемът за легитимността; типове господство Вебер, М. (1992) <i>Социология на господството. Социология на религията</i> . София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, сс. 63 – 89, сс. 109 - 114	4 ч.
2.	Мишел Фуко – дисциплинарна власт Фуко, М. (1998) <i>Надзор и наказание. Раждането на затвора</i> . София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, сс. 179 – 203	2 ч.
3.	Упражнение върху коментар на откъс от текст	2 ч.
4.	Контролно 1 – коментар на откъс от текст	2 ч.
5.	Юрген Хабермас – възникване на публичността Хабермас, Ю. (1995) <i>Структурни изменения на публичността</i> . София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, сс. 52 – 67, сс. 95 – 107, сс. 107 – 117, сс. 123 – 151	8 ч.
6.	Крег Калхун – възникване на национална държава и национализъм Калхун, К. (2003) <i>Критическа социална теория</i> . София: Критика и хуманизъм, сс. 228 – 291	2 ч.
7.	Бенедикт Андерсън – национализъм и расизъм Андерсън, Б. (1998) <i>Въобразените общности</i> . Софи: Критика и хуманизъм, сс. 151 – 163	2 ч.
8.	Зигмунт Бауман – глобализация Бауман, З. (1999) <i>Глобализацията - последиците за човека</i> . София: ЛИК, сс. 101 – 126	2 ч.

9.	Упражнение върху анализ на казус	2 ч.
10.	Контролно 2 – анализ на казус	2 ч.
11.	Обобщение на съвместната работа през семестъра	2 ч.

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Очертаване на проблемната област на социология на социалната регулация. Основни понятия: норми, нормативни системи, институции, социален контрол, власт, свобода.
2	Основни понятия/продължение/: Власт и господство. Легитимност на властта. Типове господство. Хоризонтална свързаност и вертикално господство.
3	Форми на власт в архаичните общества – тотем и табу. Хоризонталната свързаност – брачният обмен и дарът. Магията - първата зона на свобода? Възможна ли е промяна и как в архаичните общества?
4.	Първата нормативна система - митът. Културните герои. Съвременните митове.
5.	Регулативните функции на религията във възгледите на Е.Дюркем и М. Вебер.
6.	Религия и манталитет: християнството и преходът към модерно общество – «Протестантската етика и духът на капитализма». Православие и либерализъм.
7.	Регулаторите в традиционните общества. Обичаят и традицията.
8.	Появата на модерното общество като нов тип органична социална свързаност и нов тип оразличаване – ролята на пазара. Пазар и културен код. Самогенерализиращата се промяна.
9.	Обособяване на микро и макро равнища на регулация в модерното общество. Възникване на публичната, частната и интимната сфера. Генезис на националната държава.
10.	Конструирането на нацията като „въобразена общност“. Национални държави и империи.
11.	Правото като модерен регулатор.
12.	Модерната политика като регулатор. Специфика на гражданското общество. Типове демокрация
13.	Как да мислим властовите отношения в постиндустриалните/постмодерни/ информационни общества
14.	Глобализацията и предизвикателствата пред националната държава.
15.	Четвъртата власт – медиите. Новите медии. ИНТЕРНЕТ и демокрацията.

Библиография

- Андерсън, Б.** 1998. *Въобразените общности*, София, Критика и хуманизъм
- Барт, Р.** 1991. Съвременният мит. Във „*Въображението на знака*“ София, Наука и изкуство, Раздел 1-ви, гл.1.
- Бодрийар, Ж.** «Предшествието на симулакрума», *сп. «Философия», 1991/4*
- Бурдийо, П.** 2002. *«Мъжкото господство»*, София, ЛИК
- Бъргър, П.** 1999. *«Покана за социология»*, София, ЛИК
- Бъргър, П. и Лукман, Т.** 1996. *«Социалното конструиране на реалността»*, София, ЛИК
- Вебер, М.** 1992. *«Социология на господството. Социология на религията»*, София, УИ «Кл. Охридски».
- Вебер М.** 2004. *Протестантската етика и духът на капитализма*, София, Просвета
- Вернан, Ж. П.** 1998. *«Мит и мислене при древните гърци»*, София, ИК «КХ»
- Гелнър, Ъ.** 1999. *Нации и национализъм*. София, Панорама.

- Грекова, М., П. Кабакчиева, Л. Деянова, Г. Димитров. 1997. *Незавършваща социология Учебник II кл.*, София, Просвета
- Димитров, Г. 1995. *България в орбитите на модернизацията*, София, УИ „Кл. Охридски”
- Димитров, Г. 2001 *«Социология за свободата»*, София, УИ «Кл. Охридски»
- Димитров, Г., Христов, И., Стоянов, Ст. *«Законът е врата у равно поле»*, *Годишник на СУ, 2003, т. 94*
- Дюркем, Е. 1998 *«Елементарни форми на религиозния живот»*, София, ИК «С.А.»
- Еко, У. *«За една семиотична партизанска война»*, сп. «Философия», 1991, бр.3
- Елиас, Н. 2000 *«Относно процеса на цивилизация. Социогенетични и психогенетични изследвания»*, София, Атика.
- Знеполски, И. 2012. *Демокрацията, болна от своите медии?*, София, ДНЧО
- Йотов, Ст. *«Делиберативната демокрация и Интернет»*, сп. «Социологически проблеми», 2004, бр. 3-4
- Кабакчиева, П. 2001. *Гражданското общество срещу държавата*, София, ЛИК
- Каприев, Г. *«Православието очи в очи с национализма и либерализма»*, сп. *«Християнство и култура»*, 2004, бр.1 /9/.
- Касирер Е. *«Съвременните политически митове»*, сп. *«Социологически проблеми»* 1985/5
- Крауч, К. 2012. *Постдемокрация*. София, СУ „Св. Кл. Охридски”
- Кръстева, Ю. *«Българийо, страдание мое!»*, 1996, сп. ЛЕТЕРА.
- Норт, Д. 2000 *«Институции, институционална промяна и икономически резултати»*, София, ЛИК
- Отфъой М и Д. Велеа. 2011. *Пристрастени към ИНТЕРНЕТ*. София, Рива
- Сартори, Дж. 1992. *Теория на демокрацията*. Книга 1 - Съвременната дискусия, София,ЦИД
- Сартори, Дж. 1992. *Теория на демокрацията*. Книга 2 - Класическите проблеми, София,ЦИД
- Федърстоун, Скот Лаш и Ролан Робертсън (съст.) 2004 *«Глобални модерности»*, София, КХ
- Фройд З. 1992. *Тотем и табу*, София
- Фуко, М. 1992. *«Генеалогия на модерността»*, София, УИ „Св. Кл. Охридски”
- Фуко, М. 1998. *Надзор и наказание. Раждането на затвора*, София, УИ „Св. Кл. Охридски”.
- Хабермас, Ю. 1995. *Структурни изменения на публичността*, София, УИ "Св. Кл. Охридски"
- Хаджийски, Ив. 1974 *«Бит и душевност на нашия народ»*, ИК «Народна култура»
- Христов, И. 2003. *«Модерност и право»*, София, Кротал
- Христов, И. 2007. *„Български правни метафори”*, София, Изд. „Захари Стоянов”

Дата: 05.01.2018

Съставил: Проф. П. Кабакчиева